

FOND ZA PRAVEDNU TRANZICIJU

U ovom se informativnom članku objašnjava što se želi postići Fondom za pravednu tranziciju, financijskim instrumentom u okviru kohezijske politike EU-a kojim se podupiru područja koja se u tranziciji prema klimatskoj neutralnosti suočavaju sa socioekonomskim problemima. Pojašnjava se zašto je Fond osnovan te kako se njime upravlja i kako se financira. Naposljetku, opisuje se i uloga Parlamenta u oblikovanju Fonda za pravednu tranziciju, uključujući njegovu ulogu u pregovorima o uredbi o uspostavi Fonda.

PRAVNA OSNOVA

- [Člankom 175. Ugovora o funkcioniranju Europske unije](#) od država članica zahtijeva se da provode i koordiniraju svoje gospodarske politike na način kojim se jača gospodarska, socijalna i teritorijalna kohezija EU-a.
- [Uredbom o Fondu za pravednu tranziciju](#) (Uredba (EU) 2021/1056) uspostavlja se Fond za razdoblje 2021.–2027.

CILJEVI

Ciljevi Fonda za pravednu tranziciju su:

- potpora područjima koja su najviše pogođena tranzicijom prema klimatskoj neutralnosti;
- sprečavanje produbljivanja regionalnih razlika;
- ublažavanje posljedica tranzicije u vidu:
 - financiranja diversifikacije i modernizacije lokalnoga gospodarstva;
 - ublažavanje negativnih posljedica za zapošljavanje.

Kako bi se ti ciljevi postigli, Fondom se podupiru ulaganja u:

- digitalnu povezivost;
- tehnologije čiste energije;
- smanjenje emisija;
- obnovu industrijskih zona;
- prekvalifikaciju radnika;
- tehničku pomoć.

KONTEKST I STRUKTURA MEHANIZMA ZA PRAVEDNU TRANZICIJU

Fond za pravednu tranziciju jedan je od ključnih instrumenata Europske unije kojim se regijama pomaže u tranziciji prema klimatskoj neutralnosti do 2050.

Komisija je u prosincu 2019. objavila [Komunikaciju o europskom zelenom planu](#), u kojoj je iznijela program djelovanja za novu politiku rasta EU-a. Kao dio europskog

zelenog plana i u svrhu ostvarenja cilja EU-a da klimatsku neutralnost postigne na djelotvoran i pravedan način, Komisija je predložila uspostavu mehanizma za pravednu tranziciju, uključujući Fond za pravednu tranziciju. Istaknula je da mehanizam za pravednu tranziciju treba biti usmjeren na one regije i sektore koje je najviše pogodila tranzicija jer su ovisni o fosilnim gorivima, uključujući ugljen, treset i naftni škriljevac, te o industrijskim procesima koji proizvode velike količine stakleničkih plinova.

Mehanizam se sastoji od tri stupa:

- Fonda za pravednu tranziciju;
- posebnog programa u okviru InvestEU-a;
- instrumenta za kreditiranje u javnom sektoru koji osigurava Europska investicijska banka kako bi se za navedene regije mobilizirala dodatna ulaganja.

Fond za pravednu tranziciju daje uglavnom bespovratna sredstva, poseban program za tranziciju u okviru InvestEU-a služi za prikupljanje privatnih ulaganja, a Europska investicijska banka trebala bi djelovati kao financijska poluga za javna financiranja.

Potpota iz Fonda za pravednu tranziciju usmjerena je na gospodarsku diversifikaciju područja koja je klimatska tranzicija najteže pogodila te na prekvalifikaciju i uključivanje pogođenih radnika i osoba u potrazi za poslom. Kriteriji koje trebati ispuniti za ulaganja u okviru drugih dvaju stupova mehanizma za pravednu tranziciju prošireni su kako bi se poduprle aktivnosti povezane s energetsom tranzicijom.

TERITORIJALNI PLANOWI ZA PRAVEDNU TRANZICIJU

Fondom za pravednu tranziciju upravlja se u skladu s pravilima podijeljenog upravljanja, što pretpostavlja usku suradnju s nacionalnim, regionalnim i lokalnim vlastima. Za pristup pomoći iz Fonda za pravednu tranziciju države članice trebaju dostaviti teritorijalne planove za pravednu tranziciju. U njima se moraju navesti konkretna područja za koja se traži intervencija zbog socioekonomskih posljedica tranzicije. U planovima se naročito mora voditi računa o očekivanom gubitku radnih mjesta i transformaciji proizvodnih procesa industrijskih objekata koji proizvode najviše stakleničkih plinova.

PRORAČUNSKA SREDSTVA I FINANCIJSKA PRAVILA

Fond za pravednu tranziciju pruža potporu svim državama članicama. Kriteriji za dodjelu potpore temelje se na industrijskim emisijama u regijama s visokim intenzitetom ugljika, radnim mjestima u industriji i rudnicima ugljena i lignita, proizvodnji treseta i naftnog škriljevca te na stupnju gospodarskog razvoja. Onim državama članicama koje se još nisu obvezale na postizanje klimatske neutralnosti do 2050. bit će dodijeljeno samo 50 % od sredstava koja su za njih planirana. Razina Unijinog sufinanciranja projekata određuje se prema kategoriji regije u kojoj se projekti provode. Za slabije razvijene regije ona iznosi maksimalno 85 %, za tranzicijske regije 70 %, a za razvijenije regije 50 %.

Fond za pravednu tranziciju raspolaže ukupnim proračunom od 17,5 milijardi EUR za razdoblje od 2021. do 2027. U okviru višegodišnjeg financijskog okvira financira se

7,5 milijardi EUR (dugoročni proračun EU-a), a dodatnih 10 milijardi EUR financira se u okviru instrumenta NextGenerationEU.

Sredstva koja su im dodijeljena iz Fonda za pravednu tranziciju države članice mogu dopuniti sredstvima iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda plus.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Tijekom pregovora o prijedlogu za uspostavu Fonda za pravednu tranziciju, Parlament je isticao zabrinutost zbog socioekonomskog utjecaja tranzicije prema klimatski neutralnom gospodarstvu te je predložio mjere kojima se pomaže u ostvarivanju tog procesa, a da pritom ne dođe do još većih razlika među regijama i da nitko ne ostane zapostavljen.

Parlament je predložio da se proširi opseg aktivnosti koje se mogu financirati iz Fonda za pravednu tranziciju kako bi se uključile aktivnosti mikropoduzeća, sveučilišta i javnih istraživačkih institucija te digitalne inovacije i aktivnosti u području obrazovanja i socijalne uključenosti. To bi regijama, ljudima, poduzećima i drugim dionicima omogućilo da učinkovito otklanjaju sve posljedice prelaska na klimatski neutralno gospodarstvo: one društvene i gospodarske naravi kao i posljedice za zaposlenost i okoliš. Parlament je, osim toga, predložio i niz izuzeća za određene gospodarske aktivnosti, naglašavajući pritom socijalni aspekt fonda.

Godine 2020. predložio je da se Fondu za pravednu tranziciju dodijele znatno veća proračunska sredstva. Time je omogućeno da prijenosi iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda plus budu dobrovoljni. Preporučio je i uvođenje „mehanizma zelenog nagrađivanja“, kojim se dodjeljuju dodatna sredstva državama članicama koje uspiju smanjiti emisije stakleničkih plinova brže od očekivanog.

Konačni tekst Uredbe o uspostavi Fonda za pravednu tranziciju Parlament je službeno donio 18. svibnja, a Vijeće na glasovanju 7. lipnja 2021. Završni akt potpisan je 24. lipnja te je na snagu stupio 1. srpnja 2021.

Parlament je 12. prosinca 2023. donio [Rezoluciju o preoblikovanju budućeg okvira strukturnih fondova EU-a](#). U toj rezoluciji Parlament je pozvao na daljnju provedbu Fonda za pravednu tranziciju i u programskom razdoblju nakon 2027. Parlament je također pozvao na povećanje sredstava za Fond za pravednu tranziciju kako bi se pružila potpora regijama koje uvelike ovise o sektorima koji prolaze kroz temeljitu transformaciju, kao što je automobilski sektor.

Parlament je 10. rujna 2025. donio [Rezoluciju o ulozi kohezijske politike u podupiranju pravedne tranzicije](#). U toj rezoluciji Parlament je pozvao Komisiju da olakša stvaranje posebnih gospodarskih zona u okviru Fonda za pravednu tranziciju u regijama pogođenima gubitkom radnih mjesta. Parlament je također pozvao na to da se Fondom za pravednu tranziciju promiče pristup osposobljavanju i naukovanju, posebno za žene, mlade i marginalizirane zajednice. Naposljetku, Parlament je naglasio potrebu za pojednostavnjenjem administrativnih postupaka i osiguravanjem otvaranja kvalitetnih radnih mjesta.

U okviru preispitivanja fondova u sredini programskog razdoblja 18. rujna 2025. donesena je [Uredba o izmjeni Uredbe o Fondu za pravednu tranziciju i Uredbe o Europskom fondu za regionalni razvoj i Kohezijskom fondu](#). Kao rezultat navedenog Uredba o Fondu za pravednu tranziciju izmijenjena je tako da obuhvati članak u kojemu se navodi da će Komisija kao dodatno jednokratno pretfinanciranje 2026. isplatiti 1,5 % ukupne potpore iz Europskog fonda za regionalni razvoj, Kohezijskog fonda i Fonda za pravednu tranziciju, u skladu s odlukom o odobrenju izmjene programa. Taj postotak dodatnog jednokratnog pretfinanciranja povećat će se na 9,5 % za programe u okviru cilja EU-a „Ulaganje za radna mjesta i rast” koji obuhvaćaju jednu ili više regija razine NUTS 2 koje graniče s Rusijom, Bjelarusom ili Ukrajinom. Međutim, primjenjuje se samo na programe koji ne obuhvaćaju cijelo državno područje dotične države članice.

Ovaj informativni članak pripremio je Resorni odjel Europskog parlamenta za regionalni razvoj, poljoprivredu i ribarstvo. Više informacija dostupno je na internetskim stranicama [Odbora za regionalni razvoj](#).

Frédéric Gouardères
04/2026